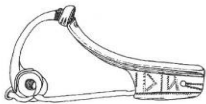

Lidt overordnet om runer og runesten

Runer

Oprindelsen

Man ved ikke præcist, hvornår skriftsproget ”runer” opstod og geografisk hvorfra. De første fundne runer er fra mellem år 50-150 og oprindelsen er sandsynlig sydfra, hvorfra det er ”vandret” til nordeuropa og specielt Skandinavien

Den ældste runeindskrift man har fundet, er Meldorf spændet fra omkring år. 50 e.k. men generelt skal man frem til omkring år 100-200 e.k før man finder mere materiale

Kilde (Finn Rasmussen "Germanerne og vikingerne)

Herhjemme er den ældst bevarede runeinskription fra ca. år 150 e.v.t., og var rister ind i en benkam der blev fundet i Viemose på Fyn. Inskriptionen lyder *harja*

Kilde Lisbeth Imer

Med indførelsen af det latinske alfabet forsvandt runerne langsomt – enkelte steder blev de dog brugt op til omkring år 15-1800. Selv i dag, er der en enkelt by i Sverige, med en aktiv runeskrift.

Runernes fundsteder og brug

Runerne er som enkeltstående runeindskrifter fundet så langt borte som i Konstantinopel og Rom. På runesten og smykker m.v. er de primært fundet i England, Skotland, Irland, Nordtyskland og i særdeleshed i Skandinavien incl. Grønland, Færøerne og Island
Runerne blev stavet – ristet – på træ, hugget i sten, ridset i horn, støbt på smykker og skrevet på papir og voks

Runer er et ”alfabet”

Der kaldes en Futhark, efter de første 6 tegn i ”runealfabetet”.

I modsætning til det kendte latinske alfabet vi bruger i dag, var runealfabetet et ”lydalfabet” hvor hvert tegn udtrykte en lyd. Med det latinske alfabet staver vi f.eks. et ”hul” med U, og dette selvom vi udtaler det som HÅL. Dette betyder, at skrevet med runer, vil ordet HUL blive stavet som HÅL. Dette betød store variationer i det skrevne, idet sprog og dialekter bestemte hvordan det blev stavet

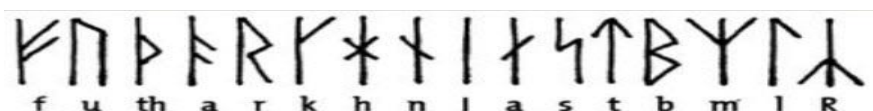
Futharken udviklede sig i 3 hovedperioder:

Den ældre futhark der havde 24 runer og som blev brugt fra begyndelsen og indtil ca år 7-800

Den yngre futhark der havde 16 runer og blev brugt fra ca 7-800 og til år 1000

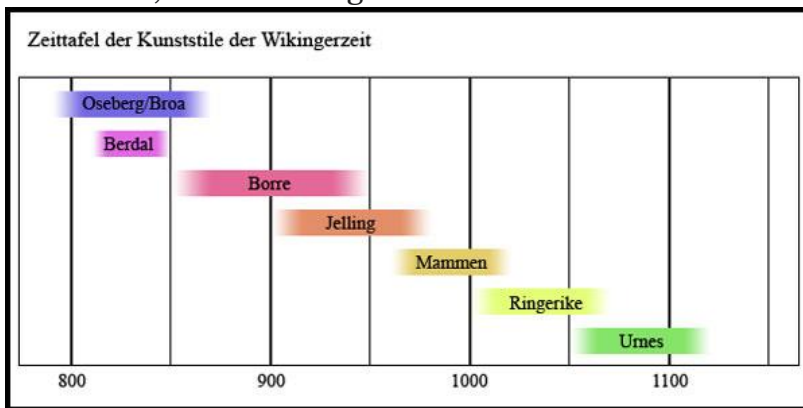
Den middelalderlige futhark, bestod grundlæggende af den yngre futhark udvidet med 8 runer og blev brugt indtil runerne blev afløst af det latinske alfabet i ca 1450

Her som eksempel vist den yngre futhark også kaldet vikingerunerne

Om runesten

- De ældste runesten er fra Norge, hvor de allerede blev opsat som gravsten i år 100-200 med enten personnavne eller gravindskrifter. De ældste i Danmark (Blekinge) er fra slutningen af år 500-600. Først omkring år 700 blev de rejst i det nuværende Danmark. (kilde Lisbeth Imer)
- Der findes cirka 260 kendte runesten i Danmark og Skåne. I Sverige er der cirka 2500-3000 og i Norge ca. 70
- De tidligste runesten er fra 700-tallet og de seneste fra 1000-tallet.
- De fleste runesten står i og omkring kirker. De færreste står på deres oprindelige plads.
- Engang troede man, at runesten var hedenske – men faktisk er 80 procent af dem rejst efter kristendommens indførelse i Danmark.
- Det menes, at de fleste runesten har været bemalet. Man har blandt andet fundet farvespor af okkerrødt, gult, hvidt, sort og blå på runesten, som er blevet genbrugt til kirkebyggerier og på den måde har været beskyttet.
- Indskrifterne på runestenene veksler lige fra ren skrift, over kun motiver til en blanding af runer og motiv
- På trods af, at der i vikingetiden var 6 stilarter :

Har man kun fundet Mammen, Ringerikes og Urnes stilen som motiver på runesten. Årsagen til dette er, at runesten i begyndelsen (med ganske få undtagelser) kun var med indskrifter. Motiver på runesten begyndte først at optræde hen imod vikingetidens ophør